

hjælp af den gængse Grønlandslitteratur. Arbejdet hermed fremlægges som baggrundsmateriale – ikke som en afsluttet analyse. Det hedder s. 160 »Hvor der under arbejdet med fremstillingen . . . har tegnet sig mulige forklaringer på det skete, har jeg dog ikke holdt disse for mig selv«. Det, der har tegnet sig for Viemose, er den maksimale, økonomiske udnyttelse af kolonien. Dokumentationen udgøres af lange stykker af hel- og halvofficielle aktstykker (næsten halvdelen af bogen er illustrationer og citater), hvor de kan vise noget sådant, og mange sjældent citerede steder i den eksisterende Grønlandslitteratur er gravet frem. Nogle mere citerede steder er til gengæld oversat.

Den økonomiske udnyttelse forudsættes at være kapitalens behov, men da en analyse af dansk kapital i perioden mangler, har det ikke kunnet dokumenteres. Mens der således holdes godt fast i, at danskerne kom til og blev i Grønland for at søge fordele, er fordelenes art måske ikke så overbevisende fremstillet.

Et afsluttende kapitel karakteriserer de nuværende politiske, økonomiske, sociale og ideologiske fremtrædelsesformer i Grønland.

Det er fuldt forståeligt, at fuldstændig beherskelse af en så lang periodes kilder og litteratur ikke har været til stede, hvorfor en del konkrete fejl har sneget sig ind, hvorfor den som håndbog, udover til administrationsstrukturen, ikke er helt troværdig. Nogle få skal omtales her for at spare læserne kontrolopslag af dem.

Ikke alle »rene« grønlandere i Holsteinsborg døde af koppeepidemi i 1802 (s. 8), men 89 pct., heriblandt flere »blandinger« (Finn Gad: Fire detailkomplekser i Grønlands historie 1782–1808, 1974 s. 83). Hvorvidt den norske konge i 1261 forpligtede sig til at opretholde forbindelsen til Grønland, som hævdet s. 15, vides ikke (Finn Gad: Grønlands Historie I s. 150).

To private danske købmænd fik ikke handelen overladt i et afgrænset område 1834 ved at forpagte et udsted (s. 44). De fik privilegium på fangst af hvaler, sæler og fisk, men udtrykkeligt ikke handel, som noten (et citat fra Trap, Grønland s. 485) også har det. Den mere fuldstændige historie findes i P. P. Svestrup og Sune Dalgaard: Det Danske Styre af Grønland 1825–50, 1945 s. 232–48.

De to FN-embedsmænd, der i 1950 besøgte Grønland, var ikke russere (note 106), hvad belæget: Finn Petersen, Grønlandssagens behandling i FN 1946–54, (1975) da heller ikke hævder. Det drejede sig om Wilfred Benson, der var englænder, og Victor Hoo, der var kineser fra Formosa (Who is Who in U. N.). Grønlands Landsråd vedtog ikke en resolution om, at grønlænderne havde udøvet deres selvbestemmelsesret ved grundlovsændringen i 1953 (s. 77). Som belæget (Finn Petersen s. 36) har det, var det blot Lannungs ønske.

Trods de anførte indvendinger vil Viemoses fremstilling være anvendelig, hvor Grønland som emne tages op i gymnasier, seminarier og universiteter. Dens svagheder vil en trænet historiker kunne korrigere for, og dens synspunkt i kontrast til den traditionelle, idealiserende Grønlandslitteratur vil kunne fremprovokere en frugtbar debat.

Axel Kjær Sørensen

Einar Lund Jensen: *Grønland og EF*. (Kragestedet, 1977). 118 s.

Ved den første folkeafstemning i Grønland overhovedet sagde vælgerne som bekendt nej til at komme i EF. På grund af rigsfællesskabet med Danmark kom Grønland med alligevel. Ved at undersøge EF-debatten i Grønland i 1972 mener forfatteren at have fundet, at den ikke blot satte klarere skel mellem de politiske grupperinger i Grønland, men også

radikaliserede de grønlandske politiske ønsker, konkret ønsket om et hjemmestyre. Den konklusion nås ved at vise, at den første forelæggelse af spørgsmålet for landsrådet i 1967 ikke vakte nogen videre debat, men blot blev taget til efterretning (s. 30f.), og i efteråret 1971 tog Landsrådet også blot de for Grønland opnåede særordninger til efterretning, dog ønskedes særordningerne permanent, ikke som aftalt tidsbestemt. Derefter satte vægringen ind. Moses Olsen sagde i december 1971 i Folketinget, at Grønland jo kunne stemme anderledes end Danmark, og han ønskede derfor en separat afstemning. Det afviste grønlandsminister Knud Hertling (selv grønslænder). Også landsrådets ønske i foråret 1972 om at måtte have en senere afstemningsdato end Danmark blev afvist. Forudsætning for sådanne ønsker var et selvstyre som Færøerne, hed det (s. 35-38).

En vægring mod EF-fællesskabets evt. kommende forpligtelser var det også, at landsrådet samme forår vedtog ønsket om en 50-sømiles grønlandsk fiskerigrænse (s. 66). Endelig blev fronterne helt klart trukket op i september 1972, hvor landsrådet stemte om EF, 12 imod og 4 for (s. 67). En holdning, som folkeafstemningen den 2. oktober bekræftede, 70 pct. imod og 30 pct. for (s. 70).

Forfatteren har dog ikke kun interesseret sig for landsrådets holdning. Alt tænkeligt materiale, herunder film og de grønlandske lokalblade, er endevendt for at give et billede af debattens struktur og indhold. Forfatteren er selv klar over, at dette materiale kun giver en del af debatten, idet offentlige møder og radioudsendelser, hvor det meste foregik, ikke har kunnet undersøges (s. 51). På den baggrund finder forfatteren en kort og lidet intensiv oplysningskampagne og debat, hvis indhold ikke rigtig kan bruges til at påvise nogen radikaliserings. Sammenhængen med hjemmestyreforhandlin-

gerne etableres ved at vise, at landsrådet, også i september 1972, enstemmigt anmodede om at få et udvalg nedsat herom (s. 78).

Knud Hertling hævdede for øvrigt, at han selv i sommeren 1972 havde »bestilt« en sådan anmodning fra landsrådet (s. 77). Det centrale er vel, at anmodningen og landsrådets EF-afstemning kom inden folkeafstemningen og kunne bekræfte en folkelig opbakning bag modstanden mod EF; politikerne havde altså vejret stemningen.

Der er grund til afslutningsvis at fremhæve den grundige og kompetente materialegennemgang, der viser forfatterens gode evner i præcision og karakteristik. Et skudsmål, som også blev givet arbejdet, da det var indleveret til Historisk Institut i Århus som speciale i historie.

Axel Kjær Sørensen

Kristof Glamann: *Carlsbergfondet*, (Rhodos, 1976). 207 s.

I anledning af Carlsbergfondets hundredårs jubilæum er udgivet denne bog, der ikke er noget opkog på de foregående jubilæumsbøger, men et selvstændigt værk. Set fra et mere alment, historisk synspunkt har den navnlig sin værdi i gode og klare redegørelser for samspillet med Tuborg gennem tiderne; her fremlægges nyt om forholdet mellem to af dansk erhvervslivs giganter; med i disse afsnit er også nye bidrag til karakteristik af J. C. Jacobsen og Carl Jacobsen, byggende på nyt kildestof.

Andre afsnit giver rids af udviklingen inden for fondets institutioner: Carlsberg Laboratoriet, Det biologiske Institut og Frederiksborgmuseet. Et særligt kapitel er naturligvis viet den almindelige fondsvirksomhed, der redegør for bevillingernes karakter (apparat, publikationer, ekspeditioner m.m.) og deres faglige sigte, ligesom også bevillings-